

สมอไทย

1. ชื่อสมุนไพร สมอไทย (SAMO THAI)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia chebula* Retz. ชื่อวงศ์ Combretaceae
3. ชื่ออื่น มะนะ (ภาคเหนือ), สมออัพยา (ภาคกลาง), Myrabolan wood
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

สมอไทยเป็นไม้ต้นผลัดใบ สูง 15-25 เมตร ลำต้นตรง เปลือกหนา ขรุขระ สีน้ำตาลแก่ค่อนข้างดำ เรือนยอดเป็นพุ่มรูปไข่ค่อนข้างโปร่ง

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามหรือเยื้องกันเล็กน้อย รูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน และจะหลุดร่วงไปหมดหรือเกือบหมดเมื่อใบแก่จัด

ดอก ดอกช่อออกที่ซอกใบหรือปลายยอด เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบสีเหลือง

ผล รูปกลมป้อมหรือรูปกระสวย กว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 3-4 เซนติเมตร อาจมีพูหรือสันตามความยาวได้หลายเหลี่ยมหรืออาจไม่มีเหลี่ยม เนื้อหนา ผลแก่สีเขียวแกมเหลือง เมื่อแห้งจะเปลี่ยนเป็นสีดำ

เมล็ด มี 1 เมล็ด รูปรี ผิวขรุขระ

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

ผล

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ผลอ่อน รสเปรี้ยวมีฤทธิ์เป็นยาระบาย ถ่ายเสมหะ ลดไข้ ขับลมในลำไส้

ผลแก่ รสฝาดเปรี้ยวขม มีฤทธิ์เป็นยาฝาดสมานแก้ท้องเดิน

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่า สารกลุ่มแทนนินในพืชมีฤทธิ์ฝาดสมาน สารสกัดสมอไทยยังมีฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลกลูโคสในเลือด และมีฤทธิ์ต้านเซลล์มะเร็งบางชนิด

8. สารสำคัญ

สมอไทยมีสารสำคัญเป็นสารกลุ่มแทนนิน (tannins) ได้แก่ กรดเชบูลินิก (chebulinic acid) กรดเชบูลิก (chebulic acid) กรดแทนนิก (tannic acid) และกรดแกลลิก (gallic acid) เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณแล้งและชื้น ตั้งแต่ระดับน้ำทะเลจนถึงที่สูงจากระดับน้ำทะเล 800 เมตร พบตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยทุกภาค

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ ชอบดินร่วนปนทรายหรือดินทราย
- ภาค ส่วนใหญ่พบตามภาคตะวันตก ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร เพชรบุรี กาญจนบุรี ชัยภูมิ นครราชสีมา และขอนแก่น

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป (ลูกเล็ก, ลูกใหญ่)
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป (ลูกเล็ก, ลูกใหญ่)

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด สมอไทยเมื่อสุกจะมีสีเหลือง นำมาแช่น้ำให้เน่าประมาณ 2 – 3 สัปดาห์ แล้วล้างเอาแต่เมล็ดมาเพาะในถุงเพาะชำที่มีส่วนของดินผสมอยู่ ฤดูแล้ง 1 – 2 เมล็ด ควรตัดเปลือกหุ้มที่แข็งออกเพื่อช่วยในการงอกโดยประมาณ 1 เดือน จะเริ่มงอก เพื่อเป็นต้นกล้าต่อไป

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก สมอไทยนิยมปลูกในช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน โดยการขุดหลุมลึก 50 เซนติเมตร กว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกคลุกเคล้ากับดินก้นหลุม เพื่อเตรียมการปลูกต่อไป
- วิธีการปลูก เมื่อได้ต้นกล้าสมอไทยอายุ 1 – 2 ปี พร้อมทั้งจะปลูกลงดินกับหลุมที่เตรียมไว้กลบดินแล้วปักไม้พยูงต้นผูกเชือกให้เรียบร้อย และรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย สมอไทยเป็นไม้ป่า จะใส่ปุ๋ยอีกครั้ง เมื่อปลูกได้ 6 เดือน จะใส่ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยวิทยาศาสตร์ก็ได้ ควรใส่ปุ๋ยปีละ 1 – 2 ครั้ง
- การให้น้ำ ถ้าปลูกในฤดูฝนปล่อยตามธรรมชาติก็ได้
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู สมอไทยไม่ค่อยมีแมลงรบกวนไม่ใช้สารเคมีฉีดพ่นปล่อยตามธรรมชาติก็ได้

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว สมอไทยจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 10 ปีขึ้นไป จะเก็บผลในช่วงเดือนกันยายน – ธันวาคม
- วิธีการเก็บเกี่ยว โดยการใช้ไม้สอย หรือใช้แรงงานคนขึ้นสอยบนต้นให้ร่วงบนผ้าใบที่รองไว้ใต้ต้น แล้วเก็บรวมใส่กระสอบเพื่อส่งแปรรูปต่อไป
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้ลูกสมอไทยมาแล้ว นำมาล้างน้ำให้สะอาด แล้วนำตากแดดทันที ถ้าแดดไม่มี
- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้ฟ้าทะลายโจรแห้งมาแล้ว บรรจุถุง เพื่อส่งจำหน่ายต่อไป หรือควรเก็บไว้ในห้องอุณหภูมิที่อากาศถ่ายเทได้ดี

16. การจำหน่าย

ผลสมอไทยสด ราคา กิโลกรัมละ 20-40 บาท

ผลสมอไทยแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 35-100 บาท